

N 05 - 2001

Algemeen jaarverslag

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel.: 6243739

2001

**HAAGSE KUNSTSTICHTING
HET NATIONALE TONEEL**

Inhoudsopgave

	pagina
1. Inleiding	2
2. Activiteiten	4
2a. Repertoire	5
2b. Educatie	21
3. Personeel en organisatie	23
3a. Algemeen	24
3b. Ondernemingsraad	25
3c. Afdeling Planning en Communicatie	26
3d. Medewerkers 2001	29
4. Samenstelling bestuur	33
5. Financieel overzicht (samenvatting)	vanaf 34
5a. Algemeen en kwantitatieve gegevens	
5b. Balans per 31 december 2001	
5c. Exploitatierekening 2001	

1. Inleiding

Het verslagjaar 2001 markeert het begin van de nieuwe kunstenplanperiode 2001-2004. Voor het Nationale Toneel was dit jaar een uitzonderlijk jaar in positieve zin. De prioriteit in de beleidsnota, namelijk het verbreden van het repertoire en dienaangaande het vergroten van het publieksbereik werd gerealiseerd op een wijze die achteraf gezien de verwachtingen overtrof.

Binnen dat brede perspectief leidde dat tot kwalitatief goede en spannende voorstellingen die een aanzet vormden tot een heldere en herkenbare koers voor het gezelschap. Aan de ene kant een breed repertoire vanuit een traditionele context maar in een eigentijdse en dynamische uitvoering voor een breed publiek in de grote zaal. Daarnaast een grote ruimte voor nieuwe initiatieven en experiment in de zogenaamde Werkhuisproducties als Eichmann en Orestes.

Natuurlijk zijn er artistiek inhoudelijk en reflecterend op iedere productie en voor iedere keuze kanttekeningen te plaatsen ter interne overweging voor de toekomst. Het neemt niet weg dat dit kalenderjaar, zowel bij pers als publiek, goed is ontvangen. Een aantal van 126.000 bezoekers in een jaar getuigt van een breed draagvlak en interesse voor de uitgebrachte voorstellingen en de toon die het gezelschap heeft gezet voor dit kunstenplan.

Het ensemble werd uitgebreid met Dries Vanhegen, Catherine ten Bruggencate, Marie-Louise Stheins, Stefan de Walle, Pauline Greidanus en Gees Linnebank. Stuk voor stuk fantastische aanwinsten voor het gezelschap. In het kader hiervan zal het gezelschap in de nabije toekomst nog worden verbreed met een viertal jonge acteurs zodat het ensemble uiteindelijk uit de beoogde 16 vaste acteurs zal bestaan en daarmee een solide basis wordt gelegd voor een goede invulling van het repertoire.

In de loop van 2001 werd eveneens vastgesteld dat het gezelschap door een korting op het subsidievolume genoodzaakt was voor dit kunstenplan om de organisatie aan te passen aan het gewenste en vereiste activiteitsniveau. Verhoging van de efficiëntie binnen het bedrijf, alsook het samenvoegen van functies en het niet opvullen van bestaande vacatures, hebben tot een besparing geleid van 600.000 gulden op de structurele begroting.

Belangrijk feit in het kalenderjaar was de constatering dat het NT in zijn groei, met name door de activiteiten van het Werkhuis, naast de reguliere activiteiten, een schromelijk gebrek heeft aan (repetitie)ruimte en bovendien gehuisvest is in een gebouw dat sinds de zestiger jaren nauwelijks is onderhouden. De bouw van de Guido de Moorzaal, begin negentiger jaren, was noodzakelijk destijds maar voldoet inmiddels niet meer aan de eisen die aan de repetitieruimtes annex voorstellingsruimtes worden gesteld.

De werkomstandigheden waarin het personeel dient te werken, de acteurs en regisseurs geacht worden voorstellingen te creëren, zijn dermate slecht dat de grenzen van het aanvaardbare zijn overschreden. Zelfs met het grootste improvisatietalent is er van de beschikbare ruimte in het gebouw achter de Koninklijke Schouwburg slechts de helft realiseerbaar aan activiteiten dan eigenlijk zou moeten en vereist is. Dat houdt het gezelschap niet lang vol.

Daarom is ook een begin gemaakt met het plan om de gehele huisvesting van het gezelschap aan te pakken en te komen tot een geheel nieuw en functioneel gebouw waarin behalve gewerkt en gerepeteerd ook voorstellingen gegeven kunnen worden. En een laagdrempelige publieksfunctie kan worden toegevoegd aan de wat chiquere hoge drempel van de grote zaal van de KS. De plannen daartoe zijn noodzakelijk en haalbaar en het NT heeft goede hoop dat op niet al te lange termijn besluitvorming binnen de gemeente over deze kwestie zal plaatsvinden.

Financieel werd het jaar afgesloten met een exploitatieoverschot van 786.926 gulden. Met een algemene reserve op 31 december 2001 van 2.163.577 gulden, en de bestaande bestemmingsreserve voor de Guido de Moorzaal van 786.364 gulden, bedraagt het totale eigen vermogen 2.950.039 gulden.

In het verslagjaar werd een totaal van 3.810.496 gulden aan publieksinkomsten gerealiseerd.

Zowel artistiek als bedrijfsmatig heeft het gezelschap een zeer goed jaar achter de rug.

2. Activiteiten

2a Repertoire

Het Huis van Bernarda Alba - Federico García Lorca (1936)

<i>Regie</i>	<i>Johan Doesburg</i>
<i>Vertaling en dramaturgie</i>	<i>Sophie Kassies</i>
<i>Decor</i>	<i>André Joosten</i>
<i>Kostuums</i>	<i>Dorien de Jonge</i>
<i>Licht</i>	<i>Reinier Tweebeeke</i>
<i>Choreografie</i>	<i>Betsy Torenbos</i>
<i>Muziek</i>	<i>Paleis van Boem</i>
<i>Regie-assistentie</i>	<i>Paul Treanor</i>
<i>Met</i>	<i>Anne-Wil Blankers, Celia van den Boogert, Kristen Denkers, Ella van Drumpt, Christine Ewert, Mijs Heesen, Thekla Reuten, Pleuni Touw, Nelleke Zitman</i>

Première: 28 januari 2001, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

Een kernvraag voor Johan Doesburg bij de encscenering van Het Huis van Bernarda Alba was: hoe het stuk los te trekken van de Spaanse folklore waarin het dreigt te verzanden bij een al te realistische aanpak. Daarmee zou immers de voorstelling op afstand en ongevaarlijk blijven. Op uitnodiging van Doesburg werd tijdens de repetitieperiode vrij veel gesproken over ieders persoonlijke raakvlakken met het stuk. Rond de tafel werden ervaringen uitgewisseld met religie, waarbij bleek hoe dichtbij ook in deze gesecculariseerde samenleving kerk en geloof nog zijn. Gedrag in hiërarchische structuren, groepsdwang, eer en eerverlies etc. waren onderwerp van gesprek. Op de vloer werd inmiddels gewerkt aan een stilering in het spelen en de mise en scène. Vaak werd daarbij snel een juiste toon getroffen: het openingsbeeld van de voorstelling is in de eerste week van de repetities ontstaan en in de loop van de tijd alleen nog verfijnd.

Vanaf het begin van de repetities werkte choreografe Betsy Torenbos met de actrices - zowel collectief als individueel - om het idioom van de voorstelling te verrijken met een bewegingstaal die aan het realisme voorbij gaat. Veelvuldig werd ook tijdens het spelen

met muziek gewerkt, wat een verheving van de scène teweegbrengt en de spelers uitnodigt tot groter stilering.

De cast van Het Huis van Bernarda Alba had een gelukkige chemie. Zowel op persoonlijk als op professioneel vlak was er sprake van een uiterst gemêleerd gezelschap, naar leeftijd, ervaring en achtergrond, dat echter tijdens het werkproces tot een hechte eenheid werd, waarin ruimte was voor ieders sterke kant. De oudere actrices, met hun tot het uiterste ontwikkelde vakmanschap, de 'middenmoters' met hun veelzijdigheid en de jongste actrices met hun naturel en hun lef daagden elkaar uit en ondersteunden elkaar.

De matriarch Bernarda Alba heeft na de dood van haar man acht jaren rouw afgekondigd. Ze wil dat haar ongetrouwde dochters zich in deze periode terugtrekken uit de wereld. De luiken van de herenboerderij gaan dicht; niemand kan er meer in of uit. Alleen voor de oudste dochter ligt een gearrangeerd huwelijk in het verschiet. Buiten blakert de onverbiddelijke Spaanse zon het land. Binnen gaan ze dood van verveling en van verlangen naar het leven, naar mannen en naar kinderen. De bittere, kille moeder staat hen echter niet toe het huis te verlaten. Slechts de jongste dochter weet zich aan het strenge regime te onttrekken door 's nachts het huis uit te sluipen. Met fatale gevolgen...

De voorstelling werd bijzonder goed ontvangen. De Volkskrant sprak van een "opzienbarende regie". "In de voorstelling Het Huis van Bernarda Alba van het Nationale Toneel heeft regisseur Johan Doesburg de zinderende erotiek een opvallende plaats gegeven. Lorca's stuk uit 1936, dat ook in Nederland regelmatig wordt opgevoerd, is nog nooit zo doortrokken geweest van zinnelijk verlangen als nu. Het is alsof de geest van Lorca, de Spaanse homoseksueel die zijn verlangens altijd heeft moeten onderdrukken, zelf stukje bij beetje in al die vrouwenzielen is geslopen." Hoewel alle vertolkingen geroemd werden stak die van Anne-Wil Blankers er bovenuit. Wederom De Volkskrant: "Het siert Anne-Wil Blankers dat zij dit ensemble niet wegspeelt, maar zij kan het ook niet helpen, dat haar rolopvatting uiteindelijk toch de revelatie van deze voorstelling is geworden. Ze speelt Bernarda uiterst strak, met een door de zenuwen aangetaste en op de perfecte toonhoogte samengeknepen stem, een donkere blik die een grote zielepijn verraadt en een tred die angst inboezemt. Dit is acteren van ongeëvenaarde klasse, een rol die tot de beste uit haar carrière behoort."

Het Leven van Galileï - Bertolt Brecht (1947)

<i>Regie, vertaling en bewerking</i>	<i>Ger Thijs</i>
<i>Decor en kostuums</i>	<i>Rien Bekkers</i>
<i>Licht</i>	<i>Imeen Rijdsijk</i>
<i>Dramaturgie</i>	<i>Karim Ameer</i>
<i>Muziek</i>	<i>Maurice Horsthuis</i>
<i>Regie-assistentie</i>	<i>Wilko Trenning</i>
 <i>Met</i>	 <i>Imro Blom, Jan van Eijndthoven, Joshua Enker, Ewout Genemans, Aus Greidanus jr., Wim van den Heuvel, Ids van der Krieken, Lou Landré, Vincent Linthorst, Johan Ooms, Kaspar Schellingerhout, Tineke Schrier, Hylke van Sprundel, Ger Thijs, Chiara Thissen, Henk van Ulsen, Joke Zweedijk</i>

Première: 10 maart 2001, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

Deze tekst van Brecht keerde de afgelopen jaren telkenmale terug in de gesprekken van het 'artistieke overleg' (artistieke leiding en dramaturgie). De moeizame verhouding tussen wetenschap en ethiek die zo aanschouwelijk en aangrijpend door Brecht wordt behandeld in zijn 'leven' van de Italiaanse gigant, is de laatste jaren actueler dan ooit na het in kaart brengen van het menselijk genoom en de mogelijkheid tot klonen. Maar wat Ger Thijs vooral aansprak in dit stuk was het levensverhaal van een onmatig mens die door roeien en ruiten gaat en uiteindelijk zichzelf tegenkomt. Wie de hoofdrol zou moeten spelen stond ook al in een vroeg stadium vast, Gees Linnebank. Met deze acteur voor ogen vertaalde en bewerkte Thijs de tekst. Hiervoor gebruikte hij de tweede herziene versie die Brecht na de Tweede Wereldoorlog schreef. In deze variant komt de wetenschap er heel wat minder goed vanaf dan in de eerste die hij in 1936 schreef. Sterker, waar Brecht in de eerste versie in de wetenschappelijke vooruitgang de redding en bevrijding van de mensheid ziet, daar was hij in zijn tweede versie ronduit sceptisch over het reinigende vermogen van de wetenschap en in het bijzonder de kernfysica. De verwoesting van Hiroshima en Nagasaki lieten zien hoe nefast wetenschappelijke inzichten aangewend kunnen worden.

De repetitieperiode verliep aanvankelijk vlekkeloos. Maar toen werd Gees Linnebank ziek. Al gauw werd duidelijk hoe ernstig. Hij zou de rol niet kunnen spelen. Wat te doen? In overleg met de directie besloot Ger Thijs zelf de rol van Galileï over te nemen. Hans Croiset werd gevraagd om 'ervoor te gaan zitten', nu de regisseur zelf moest spelen. Croiset had dertig jaar eerder zijn vader geregisseerd in Het Leven van Galileï. De première werd twee weken uitgesteld. In no-time maakte Thijs zich tekst en rol eigen. Mooi was de eendracht in de groep waarmee in deze laatste weken gerepeteerd werd.

Het Leven van Galileï vertelt in twaalf beelden het levensverhaal van de zestiende-eeuwse geleerde Galileï Galileo uit Padua, die ontdekt dat de aarde om de zon draait en niet andersom. Dat gaat echter tegen alle religieuze denkbeelden van zijn tijd in. De kerk ziet zich in zijn almacht bedreigd. Een heerschappij die uitgaat van de aarde als middelpunt van het door God geschapen heelal. En die via de inquisitie Galileï het zwijgen probeert op te leggen. Brecht beschrijft hoe de man moet buigen of barsten. Hij buigt.

Het leven van Galileï werd zeer geprezen door de pers. Vooral de helderheid en eenvoud van de vertelling konden de recensenten bekoren. "Thijs is blije Galileï in glasheldere voorstelling", kopte de Volkskrant en Trouw opende met "Prettige rationele 'Galileï' met vleugje humor". En van het Algemeen Dagblad kreeg de voorstelling het maximale aantal van vijf sterren: "De voorstelling is volmaakt in zijn eenvoud. Regisseur Thijs is op zijn best: ieder woord krijgt de juiste betekenis mee, alle betekenissen worden door de acteurs inzichtelijk gemaakt. De acteur Thijs straalt het bijna kinderlijke plezier uit dat past bij zijn personage, maar dat ook past bij een mens die de zware druk van het artistiek leiderschap van zich afgeworpen heeft."

Eichmann (2001)

Van en met

Rik van Uffelen

Assistentie

Annelore Kodde

Première: 17 maart 2001, kleine repetitielokaal Nationale Toneel, Den Haag

Zeventien jaar geleden speelde Rik van Uffelen de indrukwekkende titelrol in Broeder Eichmann van de Duitse toneelschrijver Heiner Kipphardt, een voorstelling die velen nog steeds op het netvlies gebrand stond. Fascinerend was het levensverhaal van de man die verantwoordelijk was voor de transporten naar de concentratiekampen. Na de oorlog nam hij een nieuwe identiteit aan en leidde een onopvallend leven in Argentinië tot hij door de Mossad ontvoerd en naar Israel gebracht werd. Daar stond hij terecht en werd hij ter dood veroordeeld. Het proces in 1961 zorgde voor veel opwinding, het was het eerste grote proces sinds het Neurenberg-tribunaal. Het waren de joden zelf die in hun land, Israël, een van hun beulen konden terechtstellen. Harry Mulisch en de Duits/Amerikaanse filosofe Hannah Arendt schreven beroemd geworden boeken over de man met het uiterlijk van een kantoorklerk die zoveel misdadigs op zijn geweten had. Zo gewoontjes kon een slecht mens er dus uitzien? Arendt introduceerde het daarna niet meer weg te denken begrip van "de banaliteit van het kwaad". De fascinatie voor de bureaucraat Eichmann is onveranderd groot gebleven. Vorig jaar zorgde hij weer voor koppen in kranten toen de Israëlische autoriteiten zijn dagboeken vrijgaven.

En nu was bij Het Nationale Toneel de monoloog Eichmann van en met Rik van Uffelen te zien. Aanleiding voor deze productie was de sterke herinnering aan de voorstelling uit 1984. Destijds *speelde* Van Uffelen een rol in een toneelstuk, nu ging hij op een veel lossere manier om met het historische en literaire materiaal. Van Uffelen begon met het maken van een montage van de film over het proces. Daaruit selecteerde hij blokken waaruit zowel Eichmann's mimiek, zijn onbeholpen ambtenaarsrethoriek en diens bizar rechtvaardigheidsgevoel naar voren kwamen. Het waren uitsnedes die stuk voor stuk een grote theatraliteit bezaten. Daartegenover zette hij fragmenten waarin de aanklagers van Eichmann aan het woord kwamen in genadeloze close-ups. Daartussen monteerde Van Uffelen met grote behoedzaamheid een klein aantal fragmenten van joodse getuigen die zeer geëmotioneerd vertelden over hun pijnlijke kampervaringen. Naast deze documentaire beeldfragmenten selecteerde Van Uffelen een aantal teksten

uit het stuk van Kipphardt waarin voornamelijk de emotionele kant van de 'gezagsgetrouwe' ambtenaar naar voren kwamen; zijn jeugdverhalen en zijn laatste brief aan vrouw en kinderen vlak voor zijn dood. Ook vertaalde van Uffelen een aantal verdedigingsfragmenten uit de film waarin de beambte Eichmann met een treurige precisie en een zekere trots vertelde welke handelingen hij verrichtte bij de planning van de transporten naar en de organisatie in de vernietigingskampen. Tenslotte gebruikte Van Uffelen uit De Zaak 40-60 van Harry Mulisch een aantal fragmenten waarin deze met grote verbazing Adolf Eichmann tijdens het proces nauwlettend observeerde en becommentarieerde.

Het kleine repetitielokaal aan de Schouwburgstraat was de plek waar Van Uffelen zijn voorstelling zou presenteren. Stukje bij beetje en in samenspraak met productie (Freek Kramer) en techniek (Donald Kleijn) ontstond al repeterende het decor van de voorstelling. Uiteindelijk zou het publiek plaatsnemen aan een voormalige directietafel. Zo konden niet meer dan twaalf personen getuige zijn van deze intieme en 'gruwelijke' voorstelling.

Adolf Eichmann overdenkt in Israëliëse gevangenschap zijn leven, schrijft de laatste brieven aan zijn vrouw en probeert zich voor de rechtbank vrij te pleiten van zijn verantwoordelijkheid aan de massamoord op de joden.

De pers was te spreken over de voorstelling. "Hannah Arendt en Harry Mulisch hebben in hun boeken over het Eichmann-proces op de theatrale elementen ervan gewezen. Het grootste probleem bij de dramatisering van het proces is echter de hoofdpersoon, die voor zowel Arendt als Mulisch, iets ongrijpbaars, karakterloos, banaals bleef houden. Van Uffelen slaagt erin interesse te wekken voor Eichmann als personage, interesse vermengd met een beklemming die sterker wordt naarmate de voorstelling vordert." (NRC Handelsblad) Ook De Volkskrant achtte de dramatisering gelukt: "...de voorstelling raakt echt op het kookpunt als Van Uffelen aan tafel gaat zitten en de dertien bezoekers over zijn autoritaire vader vertelt die strakke tafelmanieren van zijn kinderen eiste. Hij kijkt iedereen quasi-amicaal aan. Vluchten is onmogelijk. Dan is het kwaad voelbaar, ruikbaar en krijgt het een menselijk gezicht."

Kleine Alice - Edward Albee (1964)

<i>Regie</i>	<i>Victor Löw</i>
<i>Vertaling</i>	<i>Ernst van Altena</i>
<i>Decor</i>	<i>Herbert Janse</i>
<i>Kostuums</i>	<i>Leonie Polak</i>
<i>Licht</i>	<i>Stefan Dijkman</i>
<i>Dramaturgie</i>	<i>Tatyana Flury</i>
<i>Regie-assistentie</i>	<i>Katja Herbers</i>
<i>Met</i>	<i>Vincent Croiset, Mirjam Kiljan, Carol Linssen, Josée Ruiter, Waldemar Torenstra</i>

Première 7 april 2001, Theater aan het Spui, Den Haag

Twee seizoen eerder had Victor Löw onder regie van Edward Albee in diens Zoo Story gespeeld. Toen Löw door Het Nationale Toneel benaderd werd om een voorstelling te maken stond het voor hem vast dat dat Kleine Alice van Albee zou moeten worden. Eén uitspraak van de meester was rond blijven zingen in het hoofd van Victor Löw en die tegelijkertijd ook zou kunnen gelden als motto voor het toneelwerk van Edward Albee: Live your life to the fullest! Deze uitspraak werd voor Löw een sleutelzin en een inspiratie voor zijn regie. In zijn stukken behandelt Albee altijd het credo van de American Dream dat de Amerikaan heeft doen geloven in de maakbaarheid van zijn eigen leven. Maar met zijn derde stuk KLEINE ALICE (1964) bracht Albee de critici echter in totale verwarring over 'het hoe en waarom' ervan. 'Waar zitten we nu in het stuk en wat wil dit personage vertellen?' zijn vragen die je je als toeschouwer vaak stelt tijdens het kijken naar zijn voorstellingen. Zoals ook Albee's personages zich op de toneelvloer voor ons voortdurend afvragen; 'Wie ben ik en wat wil ik?' Tijdens de repetities waren het niet de metafysische vragen die het stuk oproept die spelers en regisseur voor moeilijkheden stelden, maar was het de organisatie van het verhaal zelf. Hoe vertel je dit ingewikkelde verhaal zo eenvoudig mogelijk opdat de toeschouwer het begrijpt? Tot in de laatste weken van de repetities werd hiermee geworsteld.

Julian is lekenbroeder - de geloften van een priester heeft hij wel afgelegd, maar hij is nog niet gewijd. Hij is enige tijd opgenomen geweest in een inrichting, omdat

hij zijn geloof kwijtraakte en daardoor instortte. Deze gevoelige jongeman is daarna in dienst gekomen bij een zeer geslepen kardinaal. De kerkvorst stuurt Julian naar het huis van de steenrijke erfgename Alice. Zij speelt met de gedachte een groot deel van haar vermogen aan de kerk te schenken. In het ingewikkelde diplomatieke steekspel tussen kardinaal en Alice's advocaat, komt Julian in de knel. Diens ernst en naïviteit worden door beide partijen misbruikt. Julian is het offer dat de kardinaal moet brengen om het geld binnen te halen.

De persreacties vielen niet mee. De koppen spraken wat dat betreft boekdelen.

Trouw: "Droste-effect dat almaar voortmeekert in 'Kleine Alice' van Edward Albee."

Volkskrant: "Löw weet Albee niet af te stoppen." Maar er was ook waardering voor de regie en het spel. "Met Albee's spitse dialogen kunnen Löw en zijn acteurs wel goed overweg", aldus Het Parool en de Haagsche Courant sprak van een "speelse adem in Albee's mysteriespel."

Huis & Tuin - Alan Ayckbourn (2000)

<i>Regie</i>	<i>Antoine Uitdehaag</i>
<i>Vertaling</i>	<i>Laurens Spoor</i>
<i>Decor</i>	<i>Tom Schenk</i>
<i>Licht</i>	<i>Kees van de Lagemaat</i>
<i>Kostuums</i>	<i>Erika Landertinger</i>
<i>Muziek</i>	<i>Paleis van Boem</i>
<i>Regie-assistentie</i>	<i>Annelore Kodde</i>
 <i>Met</i>	 <i>Peter Bolhuis, Garine Crutzen, Marissa van Eijle, Pauline Greidanus, Will van Kralingen, Lou Landré, Anita Menist, Lineke Le Roux, Mark Ram, Gijs Scholten van Aschat, Coby Stunnenberg, Peter Tuinman, Susan Visser, Stefan de Walle + kinderfiguratie</i>

Première: 9 september 2001, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

De uitdaging; twee stukken van Alan Ayckbourn die simultaan gespeeld moesten worden, door één cast, in twee verschillende zalen. Het concept van de gelijktijdigheid was wiskundig precies uitgewerkt door de auteur en de twee stukken schoven zowel dramaturgisch als logistiek minutieus in elkaar. Ayckbourn had zijn concept zelf kunnen beproeven, hij had de eerste opvoering zelf geregisseerd en de finish met groot succes gehaald. Het bleek dus absoluut mogelijk de twee stukken parallel te spelen.. Toch moest het wiel, op alle fronten, opnieuw worden uitgevonden als je de uitdaging van Huis & Tuin wil aangaan. Klopte de *timing* Ayckbourns simultaneïteit nog wel als het werd vertaald in het toch iets minder bondige Nederlands? Waren er twee zalen (Schouwburgzaal en de Guido de Moor) wel geschikt om twee even grote publiekgroepen te herbergen en zou de looproute tussen beide niet meer dan een minuut in beslag nemen? Stond er een techniekploeg in de startblokken om in de logistiek van gelijktijdigheid mee te denken, die uit te voeren en daarvoor de volle verantwoordelijkheid te dragen tijdens de speelperiode? Waren er veertien acteurs te vinden die de ren-je-rot-uitdaging wilden aangaan om op dezelfde avond in twee

stukken te staan, en zo ja, waren ze in staat ieder voor zich een eigen spoorboekje te ontwikkelen?

Het antwoord op deze bange vragen was een volmondig JA! De uitdaging had op alle partijen een onweerstaanbare aantrekkingskracht en de regisseur van dit avontuur, Antoine Uitdehaag, was de perfecte kapitein om de hele machinerie enthousiast en alert gaande te houden tot aan het gewenste eindpunt.

Antoine Uitdehaag ging met zijn acteurs eerst twee weken aan Tuin repeteren en vervolgens twee weken aan Huis. De twee stukken werden langs deze route als twee aparte voorstellingen behandeld. Op deze manier konden de acteurs, zoals gewoonlijk, op zoek gaan naar hun rol binnen het verhaal zonder zich bij aanvang al bezig te houden met tijden, looproutes en gelijktijdigheid. Ondertussen werden er al wel 'spoorboekjes' ontworpen waarin elke afzonderlijke route van ieder personage door de twee voorstellingen heen op papier in kleur was opgetekend. Ook werd elke spelscène die ontstond onophoudelijk geklokt en opgetekend om zo precies mogelijk de gemiddelde tijden in kaart te brengen. Maar deze activiteiten werden uitgevoerd zonder dat de acteurs zich daaraan hoefden te storen of zich daarnaar moesten richten. Nadat de twee voorstellingen na elkaar waren gerepeteerd en er een natuurlijk ritme was ontstaan vanuit de inhoud volgde er een eerste montageweek. Ieder stuk bestaat uit vier scènes. De eerste dag van de montageweek werd er gelijktijdig in de twee zalen aan de eerste scène gerepeteerd en 's avonds vond er een simultane doorloop plaats van die eerste scène van beide stukken. Op deze manier werd stukje bij beetje aan de synchroniteit gewerkt en begonnen de twee voorstellingen steeds meer parallel te lopen. Maar dan was er nog de factor van de publieksreactie die niet te regisseren is. Wat als er grote lachers kwamen aan de ene kant en de andere kant ondervond een ongemakkelijk zwijgen. Voor deze oncontroleerbare factor werd er een controle-mechanisme ingebouwd; stoplichten voor de acteurs achter de schermen. Toen dit eenmaal geregeld was verliep de rest van de repetitieperiode heerlijk gemakkelijk. Met veel plezier werd er naar de première toegewerkt. Zoveel plezier als het publiek in de productie had, zoveel plezier hadden de acteurs en de medewerkers van het gezelschap.

Het is de dag van het jaarlijkse dorpsfeest. In en rondom het grote landhuis van de familie Prent is iedereen druk bezig met de laatste voorbereidingen. Teddy Prent speelt met de gedachte een glanzende politieke carrière te beginnen als nieuw parlementslid. Maar zijn chaotische privé-leven dient wel wat op orde gebracht te worden voordat de speciale vertrouwensman van de minister-president arriveert. In een lawine van ontsporende relaties drijft Ayckbourn al zijn personages naar de rand van de afgrond.

De Haagsche Courant was vol lof over deze dubbelproductie. Hij kopte "tweemaal lachen over de pijngrens heen." De recensent had twee heerlijke voorstellingen gezien met "een uitzonderlijk goede bezetting, propvol heerlijke spelmomenten." En volgens De Telegraaf klopte "bijna alles in deze zeldzame dubbelslag van Alan Ayckbourn." Om te eindigen met de oproep: "Kaartjes halen, zolang dat nog kan". Niet alleen de logistieke krachtproef werd gewaardeerd ook de uitwerking van de (voor Ayckbourn zo vertrouwde) huwelijksproblematiek. Trouw: "De thema's van de zo populaire schrijver Ayckbourn zijn welbekend. Het belangrijkste, de ellende die het doorsnee burgers oplevert, vormt ook dit keer de hoofdmoot. Het massaal op de voorstelling intekenende publiek (haast u) lust er wel pap van. De scherpe kantjes die Ayckbourn in zijn verhalen aanbrengt, kleuren zijn komedies behoorlijk zwart."

De voorstelling werd genomineerd voor de NRC Toneelpublieksprijs 2001/2002.

King Lear - William Shakespeare (1606)

<i>Regie</i>	<i>Johan Doesburg</i>
<i>Vertaling</i>	<i>Frank Albers</i>
<i>Decor</i>	<i>André Joosten</i>
<i>Kostuums</i>	<i>Rien Bekkers</i>
<i>Licht</i>	<i>Reinier Tweebeeke</i>
<i>Dramaturgie</i>	<i>Sophie Kassies</i>
<i>Muziek</i>	<i>Paleis van Boem</i>
<i>Regie-assistentie</i>	<i>Paul Treanor</i>
 <i>Met</i>	 <i>Catherine ten Bruggencate, Ronald de Bruin, Hans Croiset, Vincent Croiset, Hubert Damen, Ella van Drumpt, Antoinette Jelgersma, Rudolf Lucieer, Vincent Linthorst, Victor Löw, Ronald Top, Betsy Torenbos, Rik van Uffelen, Dries Vanhegen</i>

Première: 13 oktober 2001, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

De productie van King Lear had een nomadisch karakter. Wegens de voorbereiding van 'Huis en Tuin' kon niet in eigen huis gerepeteerd worden. Achtereenvolgens werd in de loods van De Appel aan de Laan van Poot, in de Rotterdamse Schiecentrale en in de Koninklijke Schouwburg gewerkt.

In de zomerse 'Bosjes van Poot' troffen de spelers van Lear elkaar eind juli voor de tweede maal. Een eerste lezing van de eerste drie bedrijven had in mei plaatsgevonden. Kort voor het zomerreces was pas de gehele vertaling gereed gekomen. Nu werd in aanwezigheid van vertaler Frank Albers de hele tekst gelezen.

Om een al te cerebrale benadering van het stuk te vermijden, streefde Doesburg naar een zo veel mogelijk spelmatig onderzoek van de tekst. Gezocht werd naar een collectieve creatie van de wereld die het stuk vormt. De eerste periode van repeteren werd vooral aan de zeer grote lijnen in het stuk gewerkt. Doesburg vroeg de acteurs elk bedrijf middels improvisatie (met de tekst) te onderzoeken. Daarbij was de hele cast op de vloer en was een ieder vrij om de verhouding van zijn personage tot de hoofdhandeling vorm te geven naar eigen inzicht. Deze sessies werden vaak met muziek ondersteund en op video opgenomen. Zo ontstond ook interactie van

personages naast de hoofdhandeling, waarvan in de voorstelling een vrijwel doorlopend weefsel van achtergronddetails bewaard werd.

Half september verhuisde de productie naar de Schiecentrale, waar de realiteit van de KS dichterbij benaderd kon worden en meer aandacht kon worden besteed aan de definitieve vormgeving van de voorstelling, die tenslotte binnen een week in de KS gemonteerd werd.

Terugblikkend op de repetitieperiode springt een aantal problemen in het oog die de productie parten heeft gespeeld. Ten eerste het late tijdstip waarop de vertaling af was. Hierdoor werd de inhoudelijke voorbereiding bemoeilijkt en werd de vertaling te zeer onderwerp van discussie, ook met de acteurs, wat bezwarend werkte tijdens het repeteren. Ten tweede het ver van de thuisbasis repeteren. Even snel iets regelen of bemachtigen was ingewikkeld, wat de taak voor regie-assistentie en productieleiding onnodig zwaar maakte. Ook het gevoel van verbondenheid met het gezelschap was daarom gering, ondanks de pogingen dat te ondervangen middels een gezamenlijke borrel nu en dan op de Laan van Poot. Tenslotte waren een paar acteurs niet gelukkig in de door Doesburg gehanteerde werkwijze. Helaas leidde dit tot wederzijds wantrouwen, verlies aan cohesie in de acteursgroep en conflicten.

De oude koning Lear verdeelt zijn land tussen zijn drie dochters. Althans dat is de bedoeling, want zijn jongste dochter en oogappel Cordelia, weigert mee te doen aan de vleierij van haar zussen. Ze kan en wil de omvang van haar liefde niet uiten zoals haar vader dat van haar eist. Woedend verstoot Lear niet alleen Cordelia, maar ook zijn meest trouwe dienaar Kent die het waagt hem tegen te spreken. Met deze ondoordachte daad verspeelt Lear niet alleen zijn koningschap, maar ook zijn vaderschap. Bovendien maken de beide andere dochters Goneril en Regan hem tot hun speelbal.

De ondankbaarheid en machtshonger van zijn dochters drijven Lear de hei op. Daar zwerft hij waanzinnig rond, dakloos en zonder kleding of eten.

De ontvangst was gematigd tot zeer positief. We laten hier dan de onthutsende recensie van het Algemeen Dagblad buiten beschouwing. We volstaan met de schandalige kop: "De bejaarden slaan terug." De Volkskrant werd niet geraakt, "gevoelens van ontroering krijgen geen kans", maar voor de recensente van NRC Handelsblad ontroerde Hans Croiset juist als een "zelfgenoegzame Lear." Het Financieele Dagblad tenslotte kwam superlatieven tekort om de voorstelling te prijzen. Hana Bobkova eindigde haar lange lofzang als volgt: "De lezer moet niet denken dat de

vorm in deze voorstelling overheerst. Er zijn aangrijpende scènes van huiveringwekkende schoonheid, scènes van verbazing, inzicht en fascinatie. De voorstelling stelt soms te veel eisen aan de aandacht mede omdat de ritmische en spanningsopbouw weinig rustpunten, stiltes en leegten kent. Wie echter de uitdagingen niet uit de weg gaat, maakt een voorstelling mee als een reis door de tijd, die het laagste en kwaadste in de mens voorstelbaar maakt en dwingende gedachten oproept over de onomkoombaarheid van het menselijke lot."

Orestes - Euripides (408 v. Chr.)

<i>Regie</i>	<i>Agaath Witteman</i>
<i>Vertaling</i>	<i>Gerard Koolschijn</i>
<i>Muziek</i>	<i>André Groen en Wessel van der Wal</i>
<i>Toneelbeeld en licht</i>	<i>Bart Baele</i>
<i>Kostuums</i>	<i>Dinorah Iorio</i>
<i>Regie-assistentie</i>	<i>Vera Ponjee</i>
 <i>Met</i>	 <i>Mohammed Azaay, Niels Croiset, Judith Linssen, Anniek Pfeifer, Caroline Rochlitz, Thijs Römer, Michel Sluysmans, Wessel van der Wal</i>

Première 24 november 2001, Kunstpassage, Den Haag

Orestes van Euripides was een Nederlandse première. Nog nooit eerder werd dit stuk opgevoerd in ons land. Onbegrijpelijk gezien de kwaliteiten van de tekst. Het was na Alkestis en Ion de derde 'Euripides' die het Nationale Toneel programmeerde. Deze keer in een zogenaamde werkhuisproductie. Agaath Witteman die had aangetoond met de klassieken overweg te kunnen werd gevraagd het stuk te regisseren. In overleg met haar werd de productie ook bezet. De meeste acteurs kwamen net van de Amsterdamse toneelschool, een zat er zelfs nog op. Van meet af aan stond vast dat muziek een belangrijk onderdeel zou worden. Twee dubbeltalenten, Judith Linssen en Wessel van der Wal, werden hiervoor toegevoegd aan de groep. Met hun muzikale achtergrond voedden ze de anderen in de koorzangen. Deze werden op muziek gezet, muziek die gebaseerd was op een paar noten die nog niet zolang waren teruggevonden op een oud Grieks manuscript waarop de muziek genoteerd stond voor een antieke voorstelling van het stuk.

Aanvankelijk zou de voorstelling gegeven worden in eigen huis, in de Guido de Moorzaal, maar ruimtegebrek deed ons omzien naar een andere lokatie. Een prachtige ruimte werd er gevonden in een voormalig bankgebouw aan de Hofvijver, de zogenaamde Kunstpassage. De rijk gedecoreerde inrichting met zijn marmeren vloeren en zuilen was perfect voor deze Griekse vertelling. Het enige probleem vormde de akoestiek. Het duurde even voordat deze in evenwicht was. Gedurende de try-out week werd hiervoor geëxperimenteerd met de ophanging van doeken aan het hoge glazen plafond en langs de balustrades van het atrium, met een acceptabele akoestiek tot

gevolg. Maar dat de voorstelling zo verstaanbaar en te volgen was kwam ook door de uitstekende stemtraining en tekstbehandeling die Agaath Witteman haar acteurs gegeven had. Opmerkelijk hoe virtuoos deze jonge mensen met deze toch niet altijd makkelijke verzen omgingen.

Orestes' oudere zus Elektra wachtte jarenlang op de terugkeer van haar broer om samen met hem de moord op hun vader, Agamemnon te wreken. Toen Orestes eindelijk verscheen doodde hij, aangemoedigd en gesteund door Elektra en zijn vriend Pylades, niet alleen Aigisthos maar ook zijn eigen moeder Klytimestra. Apollo, de god van het Delfische orakel, had hem laten weten dat de plicht zijn vader te wreken ook eiste dat hij zijn moeder vermoordde. Na de dubbele moord is een kleine week verstreken. Orestes is niet het land uit gevlucht, maar ligt ziek op bed, door aanvallen van waanzin geplaagd. Elektra verpleegt hem. Beiden worden in Agamemnons paleis door hun landgenoten belegerd. In het nauw gedreven besluiten zij op initiatief van Orestes' vriend Pylades terug te slaan en zoveel mogelijk tegenstanders in hun ondergang mee te slepen. Ze plegen een moordaanslag op Menelaos' vrouw Helena en gijzelen haar dochtertje Hermione. Alleen een Deus ex Machina voorkomt dat het stuk met de totale vernietiging van alle betrokkenen eindigt.

Stuk, acteurs, speelplek en regie waren een revelatie voor de pers: "Acht jonge acteurs, een prachtige lokatie in het oude bankpand aan de Kneuterdijk, een regie die diverse speelstijlen combineert in een klassiek stuk dat soms pijnlijk hedendaags wordt: elementen van een zeer gelukkige en gelukte 'werkhuisvoorstelling' van Euripides' Orestes bij het Nationale Toneel."(Haagsche Courant) Deze krant eindigde met de verzuchting: "wat een genot om zoveel jong talent te zien." En de Volkskrant stelde: "Het lijkt alsof Witteman deze jonge spelers onder haar vleugels heeft genomen en het beste uit hen heeft gehaald. Caroline Rochlitz als Elektra zag ik nog nooit zo mooi."

2b. Educatie

Het jaar 2001 begon met het afscheid van Lex Prinzen en de druk bezochte openbare repetitie van Het Huis van Bernarda Alba. Veel jongeren, docenten en reguliere toeschouwers waren op deze activiteit afgekomen. Door de openbare repetitie groeide bij een aantal docenten de belangstelling voor Het Huis van Bernarda Alba. Zij kwamen dan ook later met leerlingen de voorstelling bekijken. Een flink aantal van deze bezoeken werd voorafgegaan door een Theaterlesproject. Rondom de voorstelling werd een docentenmap gemaakt.

Paul Treanor leidde in de avonduren een workshop Lorca (vijf bijeenkomsten). De deelnemers aan deze drukbezochte workshop reageerden enthousiast op workshop en voorstelling.

Het leven van Galileï viel vooral bij docenten Duits en Geschiedenis in de smaak. Een aantal van hen bezocht met leerlingen de voorstelling, voorafgegaan door een rondleiding en een Theaterlesproject. De voorstellingen Eichmann en Kleine Alice werden door de meer ervaren theaterbezoekers wel gewaardeerd maar zijn door leerlingen uit het voortgezet onderwijs nauwelijks bezocht. Huis en Tuin was een "hit", maar vroeg in het seizoen en door zijn prijs voor jongeren aan de dure kant. Het Nationale Toneel Tribune legde dan ook meer de nadruk op onderwijsactiviteiten rondom King Lear en Orestes. Rondom beide voorstellingen werd in samenwerking met 2D3D een educatieve website ontwikkeld, speciaal voor CKV leerlingen, de zogenaamde CKV Specials. King Lear bleek voor jonge theaterbezoekers toch behoorlijk pittig en lang. Door de meer ervaren theaterbezoekende jongeren, studenten en deelnemers aan de Workshops Lear (begeleid door Paul Treanor en Lejo De Hingh) werd King Lear zeer gewaardeerd.

De grootste hit op educatief gebied was Orestes. Deze voorstelling was alleen in Den Haag te zien maar dat weerhield docenten Klassieke Talen er niet van met grote groepen leerlingen een bezoek te brengen aan de Kunstpassage. In samenwerking met Wessel van der Wal, acteur en musicus van Orestes, werden er in de Kunstpassage een groot aantal Theaterlesprojecten gegeven. Jongeren reageerden zeer enthousiast op de projecten en keken ademloos naar de voorstelling. De door Tribune uitgeschreven Vertaalwedstrijd Orestes kon zich verheugen op een flink aantal deelnemers met zeer verrassende resultaten. De vertalers kwamen allemaal naar de prijsuitreiking, waar de jury (Agaath Witteman en Gerard Koolschijn) de winnaars bekend maakten. Na afloop

hiervan woonden alle deelnemers de voorstelling bij. De vraag naar toegangskarten was groter dan het aanbod. Gelukkig volgde er een aantal extra voorstellingen. De docentennetten, zoals die rondom een aantal voorstellingen gemaakt werden, zijn tegenwoordig te vinden op de Tribune-website (Digitale Informatie-netten).

Na de CKV-special De Vrek zal het ontwikkelen van educatieve websites verder geëvalueerd worden. Docenten zijn in ieder geval zeer te spreken over de bovengenoemde internetactiviteiten van NTTribune. En ook leerlingen maken bij het vervaardigen van werkstukken en verslagen gebruik van de Tribunesite. Het gratis Try-outabonnement voor onderwijsinstellingen bleef een succes. Bijna 100 docenten maakten hier gebruik van. Voor hen was dit een prima gelegenheid om een voorstelling in een vroeg stadium te bezoeken en al dan niet te besluiten er later met leerlingen naar toe te gaan. Het abonnement gold voor alle voorstellingen.

3. Personeel en Organisatie

3a. Algemeen

In het verslagjaar 2001 stabiliseerde de structuur van de organisatie zich verder tot het efficiënte bedrijf wat ons voor ogen staat en waarin de uitgebrachte voorstellingen in facilitaire zin goed konden worden gerealiseerd. De 'dubbelvoorstelling' 'Huis en Tuin' was een voorbeeld van waar het gezelschap organisatorisch toe in staat is.

Het is aan de kwaliteit en de inzet van de werknemers te danken dat dit op deze manier is gelukt, hoewel een dynamisch opererend gezelschap natuurlijk nooit 'klaar' is en er nog steeds een verschil bestaat tussen kennis, kunde en mentaliteit van de oudere werknemers en het nieuw aangetrokken personeel.

In 2001 werd de voorgenomen reorganisatie als gevolg van een tekort van 600.000 gulden op de structurele begroting uitgevoerd.

Dit hield onder andere in dat de voorgenomen contracten met jonge acteurs in het kader van het Werkhuis niet meer uit zogenaamde jaarcontracten zullen bestaan, maar zogenaamde 'negenmaands-contracten'. Hun selectie en doorstroming naar het vaste ensemble zal daardoor consequenties hebben voor de mogelijkheden om gastacteurs aan te trekken. De vacatures voor inspiciënten zullen niet met vast personeel maar door middel van deeltijdcontracten per productie worden ingevuld. Daarnaast is de functie van rekwisiteur komen te vervallen. Monique Koppers is van deze functie overgegaan naar de functie van productie leider. Dit ter vervanging van Meeke Beumer, na wiens vertrek op deze afdeling een vacature was ontstaan.

Tevens werd de functie receptionist/telefonist opgeheven, hetgeen het einde van het dienstverband met John Raaijmakers betekende.

Nieuw bij het gezelschap kwamen Richard van der Keur als administratief medewerker en op het decoratier Arjen Schoneveld en Koos 's Gravendijk als vervanging voor de tijdelijk in dienst zijnde Maarten Kaptein en Roelant Struijk.

In december kwam ook een einde aan de samenwerking met Donald Kleijn als eerste inspiciënt in verband met langdurige arbeidsongeschiktheid. Huis en Tuin was zijn laatste productie bij het gezelschap waarin hij blijk gaf van zijn grote kennis en ervaring. Het gezelschap zal hem missen.

3b. Ondernemingsraad

In het jaar 2001 vond een wisseling van de wacht plaats in de ondernemingsraad.
Met ingang van het seizoen was de samenstelling als volgt.

Martin Brinckman	(huismeester)
Jeroen Feelders	(tweede inspeciënt)
Lejo De Hingh	(educatief medewerker)
Hans Mooij	(tweede inspeciënt)

3c. Afdeling Planning en Communicatie

In het jaar 2000 werd een nieuw communicatiebeleid ingevoerd, dat in het seizoen 2000-2001 zichtbaar en concreet werd. Wat tot die tijd vooral geformuleerd was in beleidstermen, werd in 2001 omgezet in daadwerkelijke praktijk. De aan het begin van dat seizoen ingevoerde nieuwe huisstijl heeft er in 2001 het eerste hele jaar opzitten. Voor het eerst werd het repertoire van een heel seizoen in een samenhangend verband naar buiten gebracht en werd dat een jaar lang consequent volgehouden. Daarnaast werden er in 2001 personele veranderingen doorgevoerd. De in het voorgaande seizoen vastgestelde functieverdeling werd waar nodig aangepast en met enkele taken werd geschoven. De taken op de afdeling werden over de volgende functies verdeeld: Planning en communicatie, Pers en mediaplanning, Marketing, Public Relations, Tourneebegeleiding en Educatie

De functie receptionist/telefonist werd opgeheven. De taak werd ondergebracht bij de nieuwe afdeling Secretariaat. Twee functies zijn geheel nieuwe functies, die voor goede resultaten gezorgd hebben. Bij bijvoorbeeld Het Huis van Bernarda Alba, dat laaiend enthousiast door de belangrijkste kranten werd ontvangen, heeft de medewerker Tourneebegeleiding de kaartverkoop na de première met 50% kunnen verhogen door nauw contact aan te gaan met de theaters over hoe succesvolle recensies uit te buiten zijn. Sowieso werd het contact met de theaters met deze functie verbeterd. Zo gauw een voorstelling het land in gaat, lopen vrijwel alle contacten onderweg via deze functie. Van hotelovernachting tot zaalbezetting, van vervoer van acteurs tot publiciteit.

De landelijke publiciteitscampagnes die onder Pers en mediaplanning vallen, bestonden stuk voor stuk uit wekenlange advertentiecampagnes in de belangrijkste kranten en reclamespotjes op de landelijke en regionale TV. Daarmee werd het grootste deel van het budget uitgegeven aan middelen met het grootste bereik. Het potentiële publieksbereik van betaalde Nationale Toneel-campagnes werd van 1 miljoen verhoogd tot 11,5 miljoen lezers en kijkers. Daarnaast kreeg het Nationale Toneel voor alle grote voorstellingen aandacht in landelijke media, zowel dagbladen als op radio en TV. Regionale en lokale publiciteit moet zoals gezegd in de toekomst nog meer aandacht krijgen.

Bij de voorstelling Huis & Tuin werd voor het eerst aan echte marketing gedaan. Via grote partners als bijvoorbeeld de NS en Visa-card werden duizenden kaarten verkocht. Daarnaast leverden het organiseren van Theaterreizen en een speciaal menu, contacten met personeelsverenigingen en andere speciale acties vele honderden verkochte kaarten op. De aanpak was zo succesvol dat reeds voor de première bijna 85% van de kaarten verkocht was. De uitstekende recensies deden de rest. Huis & Tuin werd een feestje. We gaan proberen onderdelen van dit marketingsucces ook bij andere voorstellingen toe te passen, ook al zijn die van een andere orde dan het publieksvriendelijke Huis & Tuin.

Het Leven van Galileï en King Lear waren beide goed bezette voorstellingen. Voor King Lear werden reeds in de abonnementenverkoop vele honderden kaarten verkocht, zodat de voorstelling in vrijwel het hele land voor goed gevulde zalen gespeeld kon worden. Bij Galileï zorgde een combinatie van een redelijke abonnementenbodemp en goede recensies ook voor behoorlijke bezoekerscijfers.

Voor Werkhuisvoorstellingen werd een andere aanpak gehanteerd. Om de vrijheid bij die producties zo groot mogelijk te houden voor alle betrokkenen werd hier niet met een jaarplanning gewerkt. Kaarten gaan in de verkoop met het verschijnen van de maandagenda van de KS. Met een speciale brochure wordt zeer gerichte publiciteit bedreven en wordt selectief gemaïld. Ondanks een zeker risico voor de bezoekerscijfers werden Werkhuisvoorstellingen goed bezocht en lijken ze zelfs al een zekere faam te hebben en dus een positieve invloed op het imago. De voorstelling Eichmann was een zeer bijzondere en kleine productie die voor slechts 12 man 'aan tafel' gespeeld werd. Omdat het concept tot in een zeer laat stadium onduidelijk bleef, kwam het maar net goed met de bezoekerscijfers. Orestes daarentegen was wat bezoek betreft bij voorbaat een succes. De locatie (een oud bankgebouw), de educatieve activiteiten (zie elders in dit verslag) en de belangstelling vanuit middelbare scholen waren daar mede debet aan.

Voor Kleine Alice was de publieke belangstelling bij voorbaat klein. Het was de laatste voorstelling die het Nationale Toneel in Theater aan het Spui speelde. Was de locatie niet goed voor de bezoekerscijfers, de aard van het stuk en de recensies droegen er niet aan bij.

In de taak *public relations* was de ontwikkeling van een professioneel opgezette website een belangrijke nieuwigheid. Behalve alle gegevens over de voorstellingen,

tourneelijsten en telefoonnummers, konden professionele gebruikers (zoals publiciteitsafdelingen en technische diensten van de theaters en journalisten) informatie van de site halen. Technische lijsten, foto's en teksten zijn van de site te downloaden. Het aantal hits is in een jaar tijd van enkele tientallen opgelopen tot ettelijke honderden per week. Om het gebruik van de site verder te stimuleren moet in het nieuwe jaar meer aandacht gestoken worden in actualisering en redactie van de site.

De georganiseerde Salons en inleidingen konden op een gezonde publieke belangstelling rekenen. Net als de gratis programma's die bij de voorstellingen gemaakt worden.

3d. Medewerkers 2001

Algemeen directeur

Evert de Jager

Artistiek directeur

Johan Doesburg

Acteurs

Mohammed Azaay, Anne-Wil Blankers, Celia van den Boogert, Catherine ten Bruggencate, Ronald de Bruin, Peter Bolhuis, Hans Croiset, Niels Croiset, Vincent Croiset, Carine Crutzen, Hubert Damen, Kristen Denkers, Ella van Drumpt, Marisa van Eijle, Jan van Eijndthoven, Christine Ewert, Ewout Genemans, Pauline Greidanus, Aus Greidanus jr., Mijs Heesen, Wim van den Heuvel, Antoinette Jelgersma, Mirjam Kiljan, Will van Kralingen, Ids van der Krieke, Lou Landré, Gees Linnebank, Carol Linssen, Judith Linssen, Vincent Linthorst, Victor Löw, Rudolf Lucieer, Anita Menist, Johan Ooms, Aniek Pheifer, Mark Ram, Thekla Reuten, Caroline Rochlitz, Thijs Römer, Lineke Le Roux, Josée Ruiten, Kaspar Schellingerhout, Gijs Scholten van Aschat, Tineke Schrier, Michel Sluysmans, Hylke van Sprundel, Coby Stunnenberg, Chiara Thissen, Ger Thijs, Ronald Top, Betsy Torenbos, Waldemar Torenstra, Pleuni Touw, Peter Tuinman, Rik van Uffelen, Henk van Ulsen, Dries Vanhegen, Susan Visser, Stefan de Walle, Wessel van der Wal, Nelleke Zitman.

Regisseurs

Johan Doesburg, Victor Löw, Ger Thijs, Antoine Uitdehaag, Agaath Witteman.

Vertalers/bewerkers

Frank Albers, Ernst van Altena, Sophie Kassies, Gerard Koolschijn, Laurens Spoor, Ger Thijs.

Dramaturgen

Karim Ameer, Sophie Kassies.

Regie-assistenten

Katja Herbers, Annelore Kodde, Vera Ponjee, Paul Treanor, Wilko Trenning.

Decorontwerpers

Bart Baele, Rien Bekkers, Rikie Gorissen, Herbert Janse, André Joosten, Tom Schenk.

Kostuumontwerpers

Rien Bekkers, Dinorah Iorio, Dorien de Jonge, Erika Landertinger, Leonie Polak.

Lichtontwerpers

Bart Baele, Stefan Dijkman, Marc Heinz, Kees van de Lagemaat, Imeen Rijdsdijk, Reinier Tweebeeke.

Componisten

André Groen, Maurice Horsthuis, Paleis van Boem.

Choreografe

Anthony Heywood, Dennis Sureveen, Betsy Torenbos.

Gevechten

Jeroen Lopes Cardozo

Casting-adviezen

Kemna Gosschalk Casting

Fotografen

Deen van Meer, Pan Sok.

Hoofd Technische dienst

Lex Caboot.

1° Inspiciënten

Lex Boere, Donald Kleijn, Vincent Kok, Joop Spies.

Inspiciënten

Carel Bekkering, Frans van der Bijl, Joris Engering, Jeroen Feelders, Geert Jan de Groot, Hans Mooij, Gerrit Maronier, Hans Spinnler, Lukas Tulkens, Paul in 't Veld, Jan Harm Wagner, stagiaire: Sebastiaan Kruis.

Productieleiders

Meeke Beumer, Monique Koppers, Freek Kramer.

Directiesecretaresse

Marianne Hilkhuisen.

Planning en communicatie

*Arne Deen, Mirjam Overdeest, Perkyn Spiekerman, Jackie van der Vlis,
Nicolette van der Wal.

Secretariaat

Richard van der Keur, Lody Neervoort, Joke Pronk, John Raaijmakers.

Educatieve dienst /Tribune

Lejo De Hingh, Nicolette van der Wal.

Financiële administratie

*Ronald Boogaard, Daan Oppenhuizen.

Decoratelier

*Hans Rompa, Ronald van Rijn, Arjan Schoneveld,
Koos 's Gravendijk.

Schilderwerk

Equipe Artistique.

Special Effect

Piet Meijboom.

Coördinator kap, grime en kostuumateliers

Iris Elströdt.

Kap- en grime-atelier

Marjan Heijnis, Nicky Knippenberg, *Günter Reiffenrath.

Kostuumatelier

Amsata Bijl, Amanda van Marion, Peter van der Meer, Natascha van Veen, Denise van der Vegt, *Daan Wieman.

stagiaires: Margot Beckscheba, Janita Böker, Donna Darius, Mieke Janssens, Elena Mesotchnik, Marije Wielenga.

Kleed(st)ers

Joke Zweedijk, Joshuah Enker, Karen Eversteijn, Thea Lorein, Kiswati van Keulen, Denise van der Vegt.

Rekwisiteur

Monique Koppers.

Huisinspiciënten

Elder Lima, *Piet Meijboom.

Foyer

George Gertenaar sr.

Huismeester

Martin Brinckman.

Souffleur

Marlies Abeln

* = afdelingshoofd

4. Samenstelling Bestuur

In het verslagjaar 2001 was het bestuur als volgt samengesteld.

- J. van Nieuwenhoven (voorzitter);
- mr. G.J.C. van Engelen (penningmeester);
- B. Hurkmans (tot 01.07.2001);
- drs. G.H.O. van Maanen;
- drs. R.A. Meines-Westra;
- P. Noordanus;
- mr. drs. A.M.E. Stordiau (tot 01.07.2001).

5. Financieel overzicht (samenvatting)

ALGEMEEN

Het kalenderjaar 2001 is het eerste jaar van de vigerende kunstenplan periode.

Meerjarensubsidie

Bij brief van het Ministerie OCenW van 23 oktober 2001, kenmerk K/T /01/28151, werd medegedeeld dat de subsidie voor het Nationale Toneel voor deze periode definitief werd vastgesteld op een bedrag van f 4.031.375 per jaar, gerelateerd aan het loonpeil van het jaar 2000.

Eigen inkomstennorm

De eigen inkomsten-norm werd bij brief van 19 september 2000, kenmerk K/T/00/28822 voor de jaren 2001-2004 vastgesteld op een bedrag van f 621.497 per jaar, zijnde 15/85 van de subsidie.

Echter bij brief van 23 oktober 2001, kenmerk K/T/01/28151 werd bepaald dat de subsidie voor 2001 werd vastgesteld op een bedrag van f 4.031.375. Hetgeen impliceert dat de eigen inkomsten-norm op basis van 15/85 dient te worden vastgesteld op een bedrag van f 711.419.

De publieksinkomsten bedroegen in het verslagjaar f 3.810.496.

Spreidingseisen

De spreidingseisen voor de bovengenoemde periode, is bij brief van 19 september 2000, kenmerk K/T/00/28822 als volgt vastgelegd:

Op dit punt continueer ik het beleid van de afgelopen periode.

Dit houdt in dat maximaal 60% van de voorstellingen of speelbeurten in de eigen standplaats worden uitgebracht en minimaal 40% daarbuiten.

Aangezien er wordt gesproken over *continuering van het beleid* wordt er vanuit gegaan dat de steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, worden gevat onder het begrip "eigen standplaats".

VERSLAGJAAR 2001

1. Grondslagen voor de waardering- en resultaatbepaling

De waardering- en resultaatbepaling geschiedt conform de regels die zijn gesteld in het Handboek financiële verantwoording Cultuursubsidies voor (Muziek)theater- en dansgezelschappen van het Ministerie OCenW.

2. Vermogenspositie

2.1 Subsidieafrekeningen.

Zowel de gemeente Den Haag als het Ministerie van OCenW heeft zijn subsidie tot en met 2000 vastgesteld.

2.2 Algemene reserve

Op de balans per 31 december 2000 stond een algemene reserve van f 1.363.012, aan deze post werd het exploitatieoverschot 2001, ad f 786.926 toegevoegd. Daarnaast werd toegevoegd een vrijval ter grootte van de afschrijving in het boekjaar uit de bestemmingsreserve Guido de Moorzaal ad f 13.639, zodat per 31 december 2001 het saldo van deze rekening f 2.163.577 bedraagt.

Het resterende bedrag ad f 786.362 is op de balans opgenomen als bestemmingsreserve "Guido de Moorzaal". Dit bedrag dient tot het verbouwen en inrichten van de Guido de Moorzaal tot een volwassen theaterzaal, waar met name de Werkhuisproducties, zoals beschreven in het beleidsplan 2001-2004, zullen worden gespeeld.

3 Algemeen

3.1 Het resultaat over het boekjaar 2001 bedroeg positief van f 786.926. Voor een specificatie wordt verwezen naar de resultatenrekening.

3.2 Producties

In het boekjaar 2001 zijn zeven producties gespeeld, te weten Het Huis van Bernarda Alba, Het leven van Galilei, Eichmann, Kleine Alice, Huis en Tuin, King Lear en Orestes. Zie ook punt 4.3.

In het verslagjaar werden 295 voorstellingen gespeeld waarvan 154 in Den Haag, 12 in Amsterdam en 7 in Rotterdam. Dit betekent dat 41,4% buiten de eigen standplaats werd gespeeld, waarbij wordt voldaan aan de spreidingsseisen van het Ministerie OCenW.

3.3 Personeelsbezetting

Hieronder volgt een overzicht van de begrote en werkelijke personeelsbezetting in fte's in 2001.

		begroot	werk.	verschil
1.1.1	Zakelijke directie	1,0	1,0	0,0
1.1.2	Personeelszaken	0,0	0,0	0,0
1.1.3	Financiële Zaken	2,0	2,0	0,0
1.1.4	Sekretariaat	7,8	7,7	-0,1
1.1.	Personeel beheer	10,8	10,7	-0,1
2.1.1	Artistieke directie	1,0	1,0	0,0
2.1.2.	Artistieke medewerkers	1,0	1,0	0,0
2.1.3	Uitvoerend personeel	65,0	65,6	0,6
2.1.4	Overig personeel	6,0	5,7	-0,3
2.1	Personeel activiteiten	73,0	73,3	0,3
TOTAAL		83,8	84,0	0,2

De werkelijke personeelsbezetting lag 0.2 FTE hoger dan begroot

4 Additionele gegevens.

4.1 Aanvullende toelichting op afwijkingen van meer dan 5%

De navolgende posten tonen een afwijking van meer dan 5%:

- Directe Opbrengsten : 37,7% - Bij de begroting werd voor het kalenderjaar uitgegaan van 93.470 bezoekers, het werden er 126.087, ruim 35% meer dan begroot, hetgeen de afwijking verklaard.
- Beheerslasten:Personeel: 7% - Deze afwijking is het gevolg van de post kosten voormalig personeel. Enerzijds werd een niet begroot bedrag uitgegeven i.v.m. een ontslagperiode, anderzijds werd een voorziening opgenomen die betrekking heeft op een claim van een ex-medewerker inzake niet opgebouwde pensioenrechten over de periode 1977-1985!!
- Rentebaten: 37,2% - Er werd door de goede liquiditeitspositie gedurende het kalenderjaar op de rekening-courant een zeer aanzienlijk bedrag aan interest ontvangen.
- Buitengewone baten en lasten - Deze worden nooit begroot en leiden dan ook altijd tot een afwijking van meer dan 5%. Voor een specificatie wordt verwezen naar de toelichting op de functionele exploitatierekening

4.2 Overzicht van sponsorbijdragen en overige bijdragen

Deze werden in het verslagjaar niet ontvangen.

4.3 Kwantitatieve gegevens

Zie onderstaande tabel.

	VOORSTELLINGEN			BEZOEKEN		
	2001	act.plan	2000	2001	act.plan	2000
Voorstellingen in standplaats						
* <i>Den Haag</i>						
- voor eigen rekening	154	170	142	52.332	45.645	31.492
* <i>Amsterdam</i>						
- voor eigen rekening	12	16	20	5.101	6.050	4.655
* <i>Rotterdam</i>						
- partage	7	7	9	3.885	2.800	3.225
totaal in standplaats	173	193	171	61.318	54.495	39.372
Voorstellingen buiten standplaats						
- voor eigen rekening	0	0	0	0	0	0
- partage	122	104	101	64.769	38.975	34.200
- uitkoop	0	0	0	0	0	0
totaal buiten standplaats	122	104	101	64.769	38.975	34.200
totaal in Nederland	295	297	272	126.087	93.470	73.572
Voorstellingen buitenland						
- voor eigen rekening	0	0	0	0	0	0
- partage	0	0	0	0	0	0
- uitkoop	0	0	1	0	0	119
totaal in buitenland	0	0	1	0	0	119
Totaal generaal voorstellingen	295	297	273	126.087	93.470	73.691

4.4 Doelgroepbeleid en educatie

In onderstaand overzicht zijn de lasten opgenomen terzake het doelgroepenbeleid en educatie. Beide zijn bij het Nationale Toneel tot één verweven binnen de Afdeling Tribune, het is dan ook niet mogelijk de kosten terzake het educatieve activiteitenbeleid hieruit afzonderlijk zichtbaar te maken.

De kosten in dit overzicht zijn die kosten die 100% toewijsbaar zijn, daarnaast worden bij de uitvoering van het beleid ook acteurs, regisseurs en anderen betrokken, wier salarissen etc. zijn opgenomen onder activiteitenlasten: personeel.

De opbrengsten van de Afdeling Tribune bedroegen in het verslagjaar f 7.623.

Voor een beschrijving van de activiteiten van de Afdeling wordt verwezen naar het Jaarverslag Algemeen.

Activiteitenlasten:personeelskosten

vast personeel	126.681	
gast personeel	11.030	
reiskosten	6.820	
vergoeding zk-belast	3.600	
feestdagvergoeding	390	
totaal		148.521

Activiteitenlasten:materieel

educatief specifiek	18.631	
automatisering	3.578	
totaal		22.209

Beheerslasten:materieel

	p.m.	
totaal		p.m.

TOTAAL		170.730
---------------	--	----------------

BALANS PER 31 DECEMBER 2001

DEBET

	2001		2000	
A. Vaste Activa				
I Immateriële vaste activa	0		0	
<i>Totaal immateriële vaste activa</i>		0		0
II Materiële vaste activa				
Repetitielokaal	98.523		280.025	
Inventaris	343.970		210.452	
<i>Totaal materiële vaste activa</i>		442.493		490.477
III Financiële vaste activa	0		0	
<i>Totaal financiële vaste activa</i>		0		0
B. Vlottende Activa				
I Voorraden				
Onderhanden activiteiten	417.465		250.889	
<i>Totaal voorraden</i>		417.465		250.889
II Vorderingen				
Op debiteuren	982.518		444.360	
Overige vorderingen	44.940		46.070	
Overlopende activa	387.723		213.227	
Subsidieverstrekkers	1.233.193		693.831	
<i>Totaal vorderingen</i>		2.648.374		1.397.488
III Effecten	0		0	
<i>Totaal effecten</i>		0		0
IV Liquide middelen	992.169		1.697.487	
<i>Totaal liquide middelen</i>		992.169		1.697.487
Totaal debet		4.500.501		3.836.342

CREDIT

	2001	2000	
A. Eigen Vermogen			
1. Stichtingskapitaal	100	100	
2. Algemene reserve	2.163.577	1.363.012	
3. Herwaarderingsreserve	0	0	
4. Bestemmingsreserve Guido de Moorzaal	786.362	800.000	
<i>Totaal eigen vermogen</i>	<i>2.950.039</i>		<i>2.163.112</i>
B. Egalisatiereserve investeringsbijdragen			
<i>Totaal eigen egalisatiereserve investeringsbijdragen</i>		<i>0</i>	<i>0</i>
Bestemmingsreserve			
Repetitielokaal	98.523	280.025	
<i>Totaal bestemmingsreserve</i>	<i>98.523</i>		<i>280.025</i>
C. Voorzieningen			
Voorziening groot onderhoud	148.522	150.000	
Overige voorzieningen	87.323	331.400	
<i>Totaal voorzieningen</i>		<i>235.845</i>	<i>481.400</i>
D. Vreemd vermogen op lange termijn			
<i>Totaal vreemd vermogen op lange termijn</i>		<i>0</i>	<i>0</i>
E. Vreemd vermogen op korte termijn			
Overige schulden en overlopende passiva	1.216.093	911.805	
<i>Totaal vreemd vermogen op korte termijn</i>		<i>1.216.093</i>	<i>911.805</i>
Totaal credit	4.500.501	3.836.342	

FUNCTIONELE EXPLOITATIEREKENING OVER HET BOEKJAAR 2001

	Rekening 2001	Begroting 2001	Rekening 2000
BATEN			
Directe Opbrengsten			
1. Publieksinkomsten	3.810.496	2.773.000	2.073.522
2. Overige inkomsten	7.623	0	66.377
	3.818.119	2.773.000	2.139.899
Bijdragen			
3. Subsidie Ministerie van OCenW	4.111.175	4.031.375	4.181.266
4. Subsidie overige overheden	6.338.693	6.252.000	5.844.640
5. Overige bijdragen	0	0	2.250
	10.449.868	10.283.375	10.028.156
Som der baten	14.267.987	13.056.375	12.168.055
LASTEN			
6. Beheerslasten:Personeelslasten	1.230.020	1.151.518	1.122.345
7. Beheerslasten:Materiële lasten	1.353.900	1.295.000	1.347.702
8. Activiteitenlasten:Personeelslasten	7.592.260	7.708.642	6.212.526
9. Activiteitenlasten:Materiële lasten	3.439.537	3.379.840	2.457.068
Som der lasten	13.615.717	13.535.000	11.139.642
10. Rentebaten c.a.	54.899	40.000	60.653
11. Afwaardering beleggingen	0	0	0
12. Rentelasten e.d.	0	0	0
	54.899	40.000	60.653
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	707.159	481.375	1.089.056
13. Buitengewone baten	90.266	0	214.177
14. Buitengewone lasten	10.509	0	48.971
Exploitatiesaldo	786.926	-438.625	1.254.272

